

Az erdélyi magyar zenei élet

Irta: L a k a t o s I s t v á n

A magyar zene történetének kialakulásában az erdélyieknek mindig fontos, sőt nem egyszer példamutató szerepük volt. Az első nyomtatott melódiákat Tinódi Cronica-jában találjuk, melyet Kolozsvárt adnak ki 1554-ben, de akkoriban jelenik meg a Hofgraeff énekes könyve is, talán egy évvel előbb. Honterusz János brassói szász reformátornak iskolai énekes gyűjteménye hangjegyekkel 1548-ban itt lát napvilágot. Az erdélyi reformáció értékes dallam kincsének gyűjteménye is 1751-ben nyomtatódik kolozsvári nyomdában. Az első nemzetközileg elismert hangszeres előadóművész és zeneszerző Bakfark Bálint, aki 1507-ben született Brassóban, Szapolyai János erdélyi vajda udvarából indul el a nagyvilágba, hogy lantművészetét az akkori művelt világgal elismertesse. A zenei nevelés később a nyugatról beszivárgott mesterek kezébe kerül, akiket minden jelentősebb erdélyi városban megtalálunk. A XVIII. század közepén már a nagy Bach tanítványaival találkozunk az erdélyi szász vidékeken. A főnemesek és főpapok azok, akik az első zenekarokat alakítják. Igaz, hogy ezek tánchoz és étkezésekhez szolgáltatják a zenét. Hangszereik a zongora öse: a virginal, továbbá hegedű, cimbalom, duda, lant, trombita és sipok. Az első erdélyi zene-tudós, gyűjtő és dallamjegyző Kájoni János, csiki Ferencrendi szerzetes volt (1629—1687), aki világi énekeket is feljegyzett az organotabulaturák kottázásai módján. A Kájoni kodexben találjuk az első lejegyzett román dallamokat is. A kollégiumi énekkaroknak szánt első dallamgyűjtemények között jelentős szerep jut a kolozsvári és nagyenyedi Melodiáriumoknak is, melyekben igen kezdetleges jegyzési módon örökítettek meg köszöntőket, temetési énekeket és kuruckori dal-lamokat. A városokban mutatkozó zenei szükséglet kielégítésére német, főképpen bécsi és cseh mesterek jöttek be, akiknek kezében van nemcsak a zenei nevelés, de a zenei izlés irányítása is.

A XIX. század a nemzeti öntudat megújítása jegyében indul és zárul. Az idegen hangú zene mintájára óhajtott magyaros muzsika iránti szükséglet teremtette meg az ugynevezett toborzó zenét, melynek német-olaszos eredete nem kétséges. Ennek a muzsikának a bővített másodlépés adott különleges magyaros szint. Mikor a toborzó divatba jött és elterjedt, azt hitték, hogy ennek zenei nyelve ősi eredetű. Első terjesztői tánczenészek voltak. Ebből az irányból alakul ki a romantikus zenei műzene. A toborzó zene egyik legjelentékenyebb hegedűmestere Lavotta János 1802—1804 között a kolozsvári színháznak volt orchestrum direktora. Az erdélyi városokban élő idegen muzsikusok és zeneszerzők a toborzó irányának jegyében magyarosodnak. Ezt a muzsikát játsszák és ennek modorában szereznek zenét Erre a magyar

romantikus muzsikára figyel fel a külföld, ez a verbunkós ihleti meg az erdélyben is hangversenyző Brahmsot, Joachimot, Lisztet, Reményit, a váradi káptalan karmestereit, Dittersdorft és Haydn Mihályt, a nagy Józsefnek öccsét is. Ezen muzsika jegyében születik meg az első nagyobb magyar dalmű, melyet Rusitska József enyedi és kolozsvári katoná, majd színházi karmester ír meg: a „Béla futása”. A művet 1822-ben mutatják be Kolozsváron. A nemzeti verbunkos romantika betetőzője Erkel Ferenc is. Kolozsvárt élt 1830—1836 között, ahol zongorázni tanított és színházi karmester volt. Kartársai közül jelentősebbek: Bognár Ignác operaénekes és később rendező, a kolozsvári nemzeti színháznál, Böhm Gusztáv, volt aradi karmester, Huber Károly (Hubay Jenő apja), aki Aradon a konzervatóriumban végezte tanulmányait és aki később az első magyar hegedűiskolát írta. A nagy lendülettel virágzásnak induló műdalnak szerzői közül itt találjuk: Egressy Bénit, a Juhász legény, szegény juhász legény című dal szerzőjét, aki 1834-től Kolozsvárt színészkedik. Egyik legnépszerűbb műdalköltőnk Serly Lajos Brassóban és Kolozsvárt karmesterkedett, ő a szerzője „A csókon szerzett vőlegény” c. operettnek és számos ismert műdalnak.

Az első zeneiskola is Kolozsváron kezdi meg működését 1819-ben, ezt követik zeneiskolák Aradon, Temesváron, Marosvásárhelyen, Szatmáron. A kolozsvári zenekonzervatóriumban járó növendékek közül került ki Bartalis István zenetörténész is, írásai igen jelentősek zenetörténelmünk szempontjából. Egyik legértékesebb zeneírója volt Bartalis az első magyarnyelvű zenei folyóiratnak, a Zenészeti Lapoknak.

A XIX. század végén a nemzeti romantika zeneszerzői magyaros szerzeményeiket nyugati zeneszerzők hatása alatt írják meg. Schumann, Mendelsohn, Wagner és Verdi azok a zeneszerzők, akiknek zenei nyelvét utánozzák. Ennek a XX. század első két évtizedéig huzódó iránynak legjelentősebb erdélyi képviselője: Farkas Ödön, a kolozsvári zenekonzervatóriumnak volt igazgatója, aki mint énekmester olyan tanítványokkal dicsekedett, amilyenek: Sándor Erzsébet kamaraénekesnő, dr. Székelyhidi Ferenc volt kolozsvári városi tisztviselő, majd híres tenorista és Farkas Sándor, a budapesti Opera tagja. Farkas Ödön, mint zeneszerző és karmester is jelentékeny volt. Operáit (Tetemrehívás, Vezeklők, Tündérforrás) Budapesten és Kolozsváron is bemutatták. Dalait, (A fonóban szól a nóta, Ady dalok, Balladák), zenekari (Hangulatok, Szerenád), hangszeres (Mesék zongorára, Ballada hegedűre, Hegedű verseny és kamarazeneműveit (három vonósnégyes, zongoraötös), sokáig sikerrel játszották. Mint karmesternek is nagyok az érdemei, mert a kolozsvári filharmonikusok hangversenyeivel a nyugateurópai zenekulturát népszerűsítette Erdélyben. A zenetanításnak több jelentős mesterét találjuk itt a XX. század első évtizedeiben. Marosvásárhelyen Metz Albertet egy jó hegedűiskola szerzőjét. Kolozsváron Ruzitskáné Raczek Zsófiát, a nagy Spohr tanítványát, Aradon Ungert, Weil Magda és Telmányi Emil mesterét. Temesváron a nemrég elhunyt Pogatschnigg Guidonak voltak sikerei, mint tanárnak és karmesternek. Különösen énekari szerzeményeit lehetett gyakran hallani dalárdák műsorán. Az er-

délyi zeneiskolák közül legjelentékenyebbek a kolozsvári és a marosvásárhelyi voltak. Előbbit a világháború végén Lavotta Rezső igazgatta, aki mint karmester, zeneszerző és zeneiró volt országosan ismert. Szerzeményei az új francia iskola hatása alatt íródtak. A marosvásárhelyi városi zeneiskolának kitűnő fiatal tanérok állottak rendelkezésére: Metz Albert (hegedű), Simor Jenő (hegedű), Haják Károly (hegedű), Tonházy (gordonka), Zsizsmann Rezső (orgona, elmélet), László Árpád (zongora), Erkel Sarolta (zongora), G. Malleczky Mária (ének). A zeneirásnak legjelentősebb képviselői voltak Seprődy János és Rietli Károly, előbbinek a régi magyar énekek, a magyar népdal terén végzett kutatásai a XX. század elejei legkomolyabb és legjelentősebb írásait adták a magyar zenetörténetnek. Az erdélyi városoknak a XIX. század közepétől mozgalmas a hangverseny élete is. Külföldi művészek rendeznek hangversenyeket, de itt találjuk a komoly magyar előadókat is. Először szorványosan Schumann, Brahms, Liszt, Joachim, Plotényi, Reményi neveivel találkozunk, az egykorú hírlapokban, de már az 1900-as években a városoknak — főképpen Kolozsvár, Arad, Temesvár, Brassó, Marosvásárhely és Nagyváradnak — fejlett a hangverseny élete. Mindenütt filharmonikus zenekarok, kamaragyüttesek alakulnak, akik a komoly zene népszerűsítésén fáradoznak. A tagok között ott találjuk a városok jobb műkedvelőit is. Olyan művészek, mint Pugno, Ysaye, Manén, Kreisler, Zimbalist, Casals, Kiengel, Godowszky, Friedmann, Dohnányi, Szendy, Heinemann, Hubermann, Vecsey, Szigeti, Brüsszeli vonósnégyes, Cseh vonósnégyes, Gewandhaus négyes, Waldbauer—Kerpely négyes, orosz Trio, rendszeresen hangversenyeztek a téli hangverseny idényben.

Házi muzsikálás is folyt a XIX. század közepe óta. A polgári és főnemesi műkedvelők, egyesületek s kamarazeneszkek Onslow, Haydn, Mozart, Beethoven, Schubert, Schumann, Brahms, Mendelssohn kamarazene műveit rendszeresen játsszák, sőt megtanulva őket, nyilvános előadásukra is vállalkoztak.

A háborút megelőző években tehát Erdélyben a magyarság rendszeres és komoly zenei életet folytatott. Ennek a szépen fejlődésnek induló zenekultúrának a városok voltak a középpontjai. Az elpolgárisodással egyenes arányban fejlődött a zene iránti érdeklődés.

Erdély magyarságának már a háború előtt sem volt egy központból irányított zenei élete. Elszigetelten jelentkezett a fejlődés. Csak városokban látunk élénkebb mozgást. Az irányítás rendszeresen konzervatóriumokból indul ki. Zeneiskolai igazgatók, tanárok, jobb műkedvelők dolgoznak és simítják, egyenlítik az utat, lendületesebb zenei megnyilatkozások vágyától áthatva. A háború után az állami és városi zeneiskolák nagyrészt kiestek a magyarság kezéből. Egyik-másik konzervatórium még a régi tanári karával működött egy darabig, de a tehetségesebb és mozgékonyabb tanárok elhelyezkedtek külföldön, mert állami és városi támogatás nélkül az intézetek nem tudták őket megfizetni. Az itt maradt zenetanárok magán órákat adtak, vagy kivételes esetben magán zeneiskolákba tömörültek. A filharmonikus zenekari keretek megmaradtak ugyan, de anyagi támogatás híján csak próbálko-

zásokra voltak ítélve. Ezek a zenekarok nagyrészt műkedvelő vonósokkal és kölcsönvett fuvósokkal évenként tartanak egy-két hangversenyt. Ami történt és történik: ügyszeretet, zeneszeretet és egy kitermelt zenekulturához való görcsös ragaszkodás.

A Temesvári Zenebarátok Egyesülete, az aradi filharmonikusok és a Kolozsvári Zenekonzervatórium filharmonikus zenekara időnként hallatnak magukról és rendeznek egy-egy hangversenyt. A szatmári filharmonikusok is dobogóra lépnek olykor. Az aradi és temesvári filharmonikusok még a legmozgékonyabbak. Hangversenyeznek és nagy művészeket is hoznak külföldről. A közönség lelkesen támogatja munkásságukat. Temesváron évekig jelent meg a „Zenei Szemle”, Járossy Dezső kitűnő szerkesztésében.

Marosvásárhelyen főképpen a város területén élő muzsikuskok buzgólkodnak a hangversenyek megrendezésén. Haják Károly vonósnégyesét és szóló hegedűjátékát lehet néha hallani. Tavaly Kozma Gordonka tanár vonósnégyesét játszták. Temesváron évekkel ezelőtt bemutatották Kodály Zoltán „Zsoltárát.” Zenei esemény volt.

Külföldi nagy művészek is többet járnak a bánáti városokban. Nagyobb a kereslet irántuk, ugylátszik a drága hangversenyjegyeket is jobban meg tudják fizetni. Az aradi filharmonikusok is megtartják évenként zenekari hangversenyeiket. Ott él Weil Magda kitűnő hegedűművésznő, aki férjhez ment és azóta alig hallható nyilvánosan. Temesváron mint előadó, kísérő és tanár él Freund Leó zongoraművész, aki néha túl kerül városa határán, a bukaresti rádióban is hallhattuk. A városban most bontogatja szárnyait Marczky Jancsika fiatal hegedűművésznő. Faragó hegedűtanár kezeiből kisfián kívül kikerült néhány tehetséges hegedűs. A kamarazeneben a Tomm-vonósnégyes buzgólkodik. Ujabbán odakerült Eisikovics Miska zeneszerző, aki az új francia iskola felé tájékozódó muzsikusk, kinek ötletesen, érdekesen megszerkesztett szerzeményei nem tudnak szóhoz jutni. Előtte Pogatschnigg volt temesvári zeneiskolai igazgató jelentett erdélyi viszonylatban zeneszerzői értéket.

Nagyváradon néhány lelkes muzsikusk megoldotta a fuvósok nélküli muzsikálást. A filharmonikusok titkára Maczalik Alfréd vonószenekest szervezett és kamarazenekest hangversenyekest tartanak, melyeken Brauer- Eichner Ernő- Weisz. József- Weisz Miklós- Bródy Sándor muzsikusk lelkesen dolgoznak és időnként a nyilvánosságnak bemutatják a klasszikus és romantikus szerzők műveit. Nagyváradról indult el újabbán két sikerrel szereplő zongorista: Wechsler Ily és Sauer Emilnek egyik fiatal tanítványa: Halmos.

A brassói magyarság zenei életének alig van önálló megnyilatkozása. Teutsch Vilmos, aki a Hubay mesteriskoláját végezte, ott tanít hegedülni.

Erdély zenei életében legerőteljesebb zenei munkát Kolozsváron fejtenek ki. A régi, 1819-ben alapított zenekonzervatórium folytatásaként a magyar Magán Zenekonzervatóriumon eleinte Rezik Károly igazgatása alatt tovább működött. A háboru utáni első évtizedben az intézetnek szép számmal voltak növendékei. Egyrészt a visszamaradt ta-

nári kar, másrészt újabb tanerők bevonásával nehéz anyagi körülmények között az iskola tovább működött. A zenekonzervatorium körül alakult ki a város zenei élete. Rezik Károly, amig igazgató volt, buzgólkodott a zenei élet színvonalának fenntartásán. Zenekari hangversenyeket adott a tanári kar és a város jobb műkedvelőinek közreműködésével. A fuvós testet az Operától bérelte. Előadásra kerültek Beethoven összes szimfoniái, a kilencedikkel bezárólag, melyet Dohnányi vezényelt. Egyszer Kéri Szánthó Imrét is lehozta és Bartók Bélát, aki saját „Két arckép” című művét vezényelte, de sorra kerültek egyéb klasszikus és romantikus művek is. Ez időben hangversenyeztek Kolozsváron: Dohnányi, Bartók, Hubay, Telmányi, Szigeti, a Waldbauer—Kerpely vonósnégyes, akik akkoriban több ízben jártak lent. A helyi előadók közül önálló estélyek kíséretében játszottak: Hevesi Piroska (zongora) és férje Pfeiffer Alfréd (ének), Zsembery Elvira (zongora), Pollermann Aranka, Visky János (hegedű), Rezik Károly (cselló, orgona), Lévy Ilona, Lorber Ilona Sz. Ferenczy Zsizi (ének). A kamarazene népszerűsítése terén buzgólkodnak: Pongrácz-Lakatos-Rezik trió, akik a zongorakamarazene nevesebb műveit mutatják be, köztük az újabb szerzők közül: Bossi, d'Indy, Dohnányi, Franck, Reger, Leken, Molnár, R. Strauss szerzeményeit.

Házi kamarazenélés is rendszeresen folyik a jobb műkedvelők és hivatásos muzikusok között. A dr. Klumák János, dr. Höntz Kálmán, dr. Ruzitska Béla, dr. Veress Ferenc, dr. Veszprémy Lajos, K. Molnár Irma, dr. Holló Endre és mások házában hetenként kamarazenélnek. Nyolc-tíz együttes játszik hetenként egyszer-kétszer kamarazenét. Főképpen klasszikus és romantikus mesterek ismert műveit muzikálják. Később Rezik Károly távozik a zenekonzervatorium éléről és magán intézetet nyit. A róm. kat. egyház templomi karnagynak szerződötti Marosvásárhelyről Zsizsmann Rezsőt és így az egyházi zene is gyakran jut szóhoz. Majd a róm. kat. egyház is zeneiskolát nyit Csipkés Ilona tanárnő vezetésével. A Magyar Zenekonzervatorium élére Zsembery Elvira kerül. A növendékek száma a három zeneiskola között megoszlik.

Az utolsó tíz év zenei eseményei a következőképp alakulnak: a róm. kat. zeneiskola megszűnik. Zsizsmann Rezső karnagynak és zeneelmélet tanáranak a Magyar Magán Zenekonzervatoriumhoz kerül. A megszűnt egyházi zeneiskola tanárai magán uton kezdenek tanítani. A zenekari hangversenyeket anyagi erőlködéssel bár, de évenként megtartják továbbra is. Az érdeklődés nem nagy irántuk, pedig a fuvós testnek az Operától való kikölcsozése sok pénzbe kerül és szükség lenne a közönség támogatására a költségek térülése miatt is. A zenekari hangversenyeken mint szólisták Lévy Ilonka (ének), Zsembéry Elvira (zongora) és Pollermann Aranka (hegedű) működtek közre. A külföldi magyar művészek közül Szigeti József, Végh Sándor, Indig Alfréd, Vásárhelyi Magda lépnek fel egy-egy önálló estélyen. A városon élő hivatásos muzikusok adnak néha önálló estélyt, de mind ritkábban, a hangversenyek iránt mutatkozó mérsékelt érdeklődés következtében.

Gyakoribbak azonban a város zenei életében a külföldi világhírességek: Szigeti, Enescu, Nikischa Taras, Ungár Imre, Prihoda, Mai-

nardi, Casella, Feuermann, Hubermann, Giulelmetti, Gyenge Anna, Santoliquido, Bonucci muzsikálásában gyönyörködhetik a zenekedvelő közönség.

A kamarazene és házi muzsikálás a műkedvelők körében rendszeres. Több házi vonósnégyes játszik és minthogy a hivatásos muzsikusok ritkán egyesülnek nyilvános kamarazenélésre, az évtizedek óta együtt zenélő Lakatos- dr. Holló- dr. Ihász- Eischner- (majd később Mestitz) műkedvelő vonósnégyes muzsikál évente egyszer-kétszer nyilvánosan. Ők játszik először nyilvánosan Kolozsváron az új zeneszerzők műveit. A régi (Stamitz, F. X. Richter, Reische, I. C. Bach, Manfredini) klasszikus és romantikus vonósnégyes művek mellett előadják: Debussy, Reger, Milhaud, Bruschetini, Kodály, Weiner, Dohnányi, Malpiero vonósnégyeseit. A kétfogorás zeneirodalmat néhány estély keretében Szele Irén és Hermon Katica mutatják be. A divatos műfaj iránt is enyhe az érdeklődés.

A Kodály Zoltán műveiből összeállított két szerzői estély esemény számba ment. Lelkesedéssel és érdeklődéssel ismerkedett meg a közönség a nagy mester korszerű alkotásaival.

Az utolsó években új filharmonikus zenekar alakult Goldmark Károly neve alatt. Zsidó zenekarnak nevezi magát, de Goldmark is magyar születésű osztrák volt, a zenekar tagjai pedig magyarul beszélő zsidók, akik klasszikus-romantikus műveket játszanak. A zenekar karmestere egy ideig Boskovics Sándor volt, majd leváltotta Fischer Vilmos. A hangversenymester Fehér Sándor, Hubay mesteriskolájából került ki. A zenekar két éves működése alatt komoly sikereket könyvelhetett el. Hangversenyei nagyon látogatottak és a város zenei életében, ugylátszik, fontos szerepet fognak betölteni. Az egyesület vezetősége igen okosan gondoskodik saját fuvósairól, amennyiben máris taníttatja a fuvós hangszerekre az ifjúságot. Egyelőre azonban még nagyrésztben az Opera fuvósaival rendezi zenei estélyeit. Nem régen hivatásos muzsikusokból (Hevesi-Fejér-Boga) zongora-trió alakult, mely remélhetőleg pótolni fogja az ürt, mely a nyilvános kamarazenélés körül mutatkozik. Erdélyi zeneszerzők műveinek bemutatását tervezik.

Az oktatás jó képzettségű és készülttségű tanárok kezében van: Hevesi Piroska, Molnár Irma, Zsembery Elvira, Szele Irén, Fischer Vilmos, Csipkés Ilona (zongora), Pollermann Aranka, Fejér Sándor (hegedű), Rezik Károly (orgona és gordonka), Zsizsmann Rezső (orgona, zongora, zeneelmélet), Szeghő Julia, Lévy Ilnka (ének), mind felső zeneiskolai képzettségű zenetanárok. Bár sok kitűnő zenetanár él a város területén, a Magyar Magán Zenekonzervatórium kevés növendékkel és nehéz anyagi gondokkal tengődik.

Az egyházi zene az utolsó években nagy lendületet vett. Majdnem minden vasárnapra esik mise keretében egyházi zene hallgatására alkalom. A barátok és Szent Mihály templomban egyfelől Rezik, másfelől Zsizsmann betanításával Pergolesi, Mozart, Beethoven, Liszt és más kisebb misék hallhatók. Az utóbbi időben Zsizsmann jóvoltából az új magyar egyházi zeneszerzők is szóhoz jutnak. (Halmos: Nap mise, Pikéthý: Béke mise).

Ami a zeneirást illeti, a háboru utáni években Sepródy János, Rietli Károly, Járossy Dezső igen értékes zenei tanulmányai láttak napvilágot. Mostanában fiatal és képzett zeneiróktól jelennek meg olykor komoly írások. Domokos Pál Péter, dr. Csiky Endre és Kéki Béla az új magyar zene alapos ismerői és értői, tőlük még sokat várhat az erdélyi zenetudomány és zenebírálát.

Az erdélyi zeneszerzők közül a legjelentékenyebbek Kolozsváron élnek. Legsorgalmasabb közülük Delly Szabó Géza, kinek több dalműve, zenekari, kamara, dal és énekkari szerzeménye hever fiókjában. Eseményképei a német romantikusok, azoknak dallamvonala csendül ki mondanivalóiból. Farkas Ödönnek volt tanítványa, az ő utjait folytatja, de nem a magyar, hanem a középeurópai romantika modorában.

Ugyancsak nyugateurópai romantika formanyelve jellemzi dr. Bródy Miklós szerzeményeit, akinek zenekari hangszeres és kamarazenei írásai hangszinben, hangszerelésben, tematikában és formában is emlékeztetnek a XX. század elejei német-norvég romantikusokra.

A fiatalabb zeneszerző nemzedéknek két említésre méltó képviselője van: Boskovics Sándor, aki a francia impresszionisták szinsekálóját használja fel szerzeményeiben, melyeknek régi keleti tematikája van. Visky János pedig a Kodály Zoltán iskolájának lévén neveltje, az új magyar zeneszerző iskola egyik erdélyi képviselője, aki az ősi népi elemekre támaszkodik mondanivalóiban. Összhangszinei pedig Kodályra emlékeztetnek.

Az erdélyi zenei életben legjobban megszervezettek az énekkarok. Az erdélyi dalosszövetség keretei hozzáértéssel, tervszerűen épültek meg. Van központi irányító szervük, egy ideig zenei lapot is adtak ki. Kár, hogy ez a szép keret nincsen elég korszerűen kihasználva. Sokáig a régi osztrák és német dalárdák magyarra átépített kétes értékű népdal és műdal egyvelegeire helyezték a fősúlyt. Ujabban azonban, ugy látszik, az új magyar kórusirodalom és a régi értékes kárusirodalom előtt is megnyitották kapuikat. Ha ezek a művek gyökeret fognak verni a munkatervükben, úgy értékes és komoly hivatást fognak tudni betölteni. Nagy és fontos feladat vár rájuk az énekkari kultúra fejlesztése terén.

Ami a jövőt illeti: nem nagyon biztató. Anyagi gondok mindenfelé, melyek nem kedveznek a zenekultúra fejlődésének. A zenei teljesítmények főképen az általános leszegényedés és az összefogás hiánya miatt, lefelé irányuló tendenciát mutatnak. Zenei életünk szétforgácsolódik, elaprózódik, összetartás és öntudat híján. És mégis biznunk kell, hogy a szépen fejlődésnek indult zenekulturánk nem fog közömbösségbe veszni. A magyarságnak több érdeklődést kell mutatnia a zenei teljesítmények iránt, még akkor is, ha azok gyengébbek a rádióban naponta hallottaknál. Kellő lelkesedést, több anyagi áldozatot és békés összefogást vár a zenélő Erdély. Ha ez meglesz, a muzsikások és zenei egyesületek újult erővel fognak azon fáradozni, hogy a zenei élet a jövőben is emelkedhessen értékben és minőségben.